

EURÉN GUSTAF ERIK

MUINAISTEN
SUOMALAISTEN
PAKANALLISET
EPÄJUMALAT

Gustaf Eurén

**Muinaisten suomalaisten
pakanalliset epäjumalat**

«Public Domain»

Eurén G.

Muinaisten suomalaisten pakanalliset epäjumalat / G. Eurén —
«Public Domain»,

Содержание

Johdanto	5
I. Ilman Jumalat	6
Конец ознакомительного фрагмента.	10

Gustaf Erik Eurén

Muinaisten suomalaisten pakanalliset epäjumalat

Johdanto

Kaikki ihmiset tunnustavat olevan voimia ihmistä suurempia, jotka hallitsevat kaikki maassa sekä taivaassa. Niin oli meidänki pakanallisilla esi-isillämme heidän jumalansa, joiden vihaa he pelkäsivät, joiden suosiota he etsivät ja joiden voimaa he palvelivat. Mutta he, niinkuin ainakin pakanat, koperoitsivat vielä pimeyden varjossa eivätkä voineet itsestänsä, enempää kuin muutkaan kansat, oikian Jumalan tuntoon tulla. Mutta ilahuttava ja hauska asia on meille, jotka jo paremman uskon valossa elämme, tutkia heidän uskontoansa, josta tulemme näkemään kuinka pitkälle he omalta voimaltansa pääsivät korkeissa uskon asioissa, ja mikä siis heidän korkein hengellinen elämänsä ja pyrkimisensä oli. Nämät esi-isämme ovat jo vuosisatoja mullassa maanneet, ja heidän maallinen olentonsa ikipäiviksi kadonnut, mutta heidän hengellinen elämänsä, heidän korkein ilonsa ja surunsa, heidän sielunsa jaloimmat tunnot ovat meille tallelle jääneet, kehoittaen meitäkin tulevaisillemme jättämään jotakin hengellistä tavaraa, jota ei ruoste raiskaa eikä maa mädätä, sittekun meidän maallinen olento jo aikaa on tästä elämästä eronnut ja unhotukseen joutunut.

Niinkuin kaikkikin pakanat eivät Suomalaiset kansatkaan voineet järjellensä käsittää yhtä ainoata kaikkivaltiasta olentoa, joka väellänsä ja voimallansa kaikki hallitsee ja voimassa pitää; vaan he ajattelivat erinäiset voimalliset olennot ilmassa, vedessä, maassa ja maanalassa. Näissä kaikissa taas ajattelivat he hallituksen samanlaisen kuin he sen näkivät ihmisten kesken perheessä: yksi kaikista voimallisista, isäntä, jota totteli iso joukko lapsia ja palvelioita; isännällä oli vaimonsa ja kaikki elivät samassa talossa. Muutoin olivat nämät olennot muussakin ihmisten kaltaiset: he söivät, joivat, iloitsivat, surivat jne.

I. Ilman Jumalat

1. *Jumala* on perisuomalainen sana ja jo ikivanhoista ajoista esi-isillemme tuttu. Mutta pakanuudessa ei sillä taitanut olla sitä merkitystä, joka sillä nyt on ja jonka se kristillisyydestä on saanut. Ei se alussa merkinnyt yhteisesti jumalallista olentoakaan, sillä semmoista yhteistä Jumalan ajatusta ja nimeä eivät pakanalliset esi-isämme alussa voineet käsittää. Mutta mitähän se sitte merkitsi?

Helposti havaitsee kukin suomalainen ettei tämä sana ole alkuperäinen, vaan johtosana; jota sen päätte *-la* todistaa. Tämmöinen päätte suomen kielessä merkitsee paikkaa, taloa, kotoa eli olopaikkaa; niin on esim. pappila papin talo eli koto, Mikkola Mikon talo, Jaakola Jaakon talo jne. Mikä paikka oli siis jumala? Mistä saadaan se sana *juma*, johon päätte *la* on yhdistetty? Silmin nähtävä on sen muoto samanlainen kuin suomalaisten sanain *jumaus*, *jumu*, *jumina*. Suomen heimokansa Tseremissit kutsuvat jumalan vielä tänäpäpä nimellä *juma*. Tosi on myös ettei mikään luonnon laitos niin lujasti kuin ukkoisen jumina muistuta ihmistä, semmenkin oppimatointa, korkeimmasta voimasta. Siis on juumia alkuansa merkinnyt juminan (ukkoisen) paikkaa eli kotoa se on: taivasta. Helposti taidetaan myös todeksi näyttää että suomalaiset heimokansat esim. Samojedit (nimellä *wum*) alussa ovat palvelleet itse taivasta jumalanansa. Saman ovat tehneet ja tekevät vieläki monet kansat Aasiassa, jonka meidänki esi-isämme ovat tulleet ja alkuperäisen uskontonsa tuoneet. He palvelivat siis alussa taivasta, jonka he nimittivät jumiin kodoksi (jumalaksi). Sana *taivas* ei ollut silloin vielä tuttu, niinkuin se ei vielä nytkään ole tuttu muille suomen heimon kansoille kuin Suomalaisille ja Wirolaisille. Ollen taivaan ylimmäinen voima rukoiltiin jumalalta hyvää tuulta niinkuin Kalevalan 18 runo värsyt 29-34:

"Tule nyt purtehen jumala,
Aluksehen armollinen
Wäeksi vähän urohon,
Miehen pienen miehueksi
Näillä väljillä vesillä,
Lakeilla lainehilla."

Häntä kutsuttiin myös sentähden ilman valtiaksi, niinkuin seuraavassa rukouksessa Kal. 15: 352-362:

"Itse ilmoinen jumala
Waljastele varsojasi,
Kohentele ratsujasi,
Aja kirja-korjinesi
Läpi luun, läpi jäsenen,
Läpi liikkuma-lihojen,
Läpi suonten soljuvaisten;
Liitä luo lihaa myöten,
Suoni suonen päätä myöten,
Luo hopea luun lomahan,
Kulta suonen sortumahan."

Samassa merkityksessä kutsuttiin päin vastoin ilmaa jumalan omaksi, niinkuin Kal. 13: 97. "Eip' on ilmalla jumalan, tämän taivon kannen alla." Tässä ei merkitse jumalan ilma hyvää ilmaa, niinkuin myöhemmin ruotsalaisilta saatu sanantapa, vaan jumalan hallittavaa ilmaa.

Siis on sana jumala aika ajoilta merkinnyt 1) taivasta 2) taivaan jumalaa ja 3) jumalan olentoa yhteisesti. Arvattava on myös että ihmisen järki tässä järjestyksessä asian keksi; ensin äksää hän ulkonaisen kappaleen, sitte vasta erottaa hän siitä sisällisen voiman ja vasta viimeiseksi taitaa hän ymmärtää että sama yhteinen voima usiassa, niin kaikissakin kappaleissa taitaa vallita.

Kuinka taivas taisi ensimmäisen ylistyksen esi-isiltämme saada, ei ole vaikia ymmärtää. Sillä mitä on luonnossa joka suuremmalla voimalla vetäisi oppimattoman ihmisen ajatukset puoleensa kuin taivas aurinkonensa, kuunensa, tähtinensä? Sieltähän tulevat sateet, rakeet, tuulet, myrskyt, lumet; sieltä kuuluu ukkoisen jylinä, sieltä säteilee saman liekki, siellä palavat revon tulet.

Mutta kuin sana jumala oli yhteisen jumaluuden merkityksen saanut, oli uusi nimi haettava ensin ilman kannelle ja sitte sen jumalalle.

2. *Ukko* on sittemmin taivaan jumalan nimi, eikä se olekkaan niin ikivanha kuin luulisi. Se näkyy jo sanan merkityksestäkin; sillä sanalla tarkoitetaan personallista olentoa, jota ei mikään kansa, eikä Suomenkaan ensiksi ole palvellut jumalana. Alussa palveltiin luonnon voimia ja luonnon kappaleita, niinkuin aurinkoa, kuuta, tähtiä, jne.

Alkuansa merkitsee *ukko* vanhusta, kunnioitettua vanhaa miestä, isänisää, äitinisää, isää, setää, vanhempaa veljeä. Sentähden kutsutaan häntä vanhoissa runoissa usein myös isännäksi, vanhimmaksi, taatoksi eli isäksi, kuninkaaksi, valtiaaksi eli hallitsijaksi jne. Ja hallituskunnastansa nimitetään häntä taivahan ukoksi, ilman ukoksi, taivaan taatoksi; muutoin ovat vielä taatto taivahinen, mies vanha taivahinen, ilman kultainen kuningas, hopeinen hallitsia, taatto taivaan valtiainen, pilven päällinen jumala hänen nimityksiänsä. Niinkuin taivas on ylinnä muita, niin pidettiin ukkoakin ylhäisimpänä jumalana; hänelle annettiin suoraan nimi ylijumala, pilvien pitäjä, hattaroiden hallitsia, ja toisinaan vielä taivahan napanen, arvellen hänen asuvan keskellä taivasta. Häneltä rukoiltiin myös taivaan jumalana sadetta, rajuilmaa, tuulta jne.

Oi ukko ylijumala
Tahi taatto taivahinen,
Wallan pilvissä pitäjä,
Hattareien hallitsia!
Pidä pilvissä keräjät,
Säkehissä neuvot selvät,
Idätä idästä pilvi,
Nosta lonkka luotehesta,
Toiset lännestä lähetä,
Etelästä ennättele,
Wihmo vettä taivohesta,
Wettä pilvistä pirota,
Orahille nouseville
Touvoille tohiseville.

Kal. 2: 317-330.

Oi ukko ylijumala,
Ilman kultainen kuningas,
Hopeinen hallitsia!
Rakenna rajuinen ilma,
Nosta suuri säiden voima,
Luo tuuli, lähetä aalto
Aivan vastahan venettä,
Jottei päästä Wäinämöisen,

Kulkea Suvantolaisen.

Kal. 42: 358-366.

Taivaan ja ilman hallitsiana täytyi ukon myös hallita suurimmat tapaukset ilmassa, salaman ja jumun, ja olivatki nämät ne tapaukset, joissa hän luultiin osottavan suurimman voimansa. Luultavasti on pitkäisen jylinä se, joka ensin on saattanut raakan ihmisen ajattelemaan jumalallista voimaa olevan. Tämän myös todistaa Suomalaisten nimitys, jumala, joka on otettu ukkoisen jumusta, niinkuin ennen on sanottu. Sana ukko, vaikka alkuansa peräti toista merkitsevä, sai saman merkityksen kuin jumalalla ennen oli ollut, siis ukkoisen jumalan merkityksen, ja tämä on vieläki kielessämme. Sanotaan nimittäin vielä tänäpäinä; ukko pauhaa, jyskyy, ukon eli ukkosen jylinä eli jyrinä; samaten ukko iskee valkiata, tulta. Muutoin saa hän runoissa vielä nimiä, jotka ukkoista merkitsevät, niinkuin remupilven reunahinen, jymypilven pitäjä, pitkäinen.

Oi ukko ylijumala,
Taatto vanha taivahinen
Puhki pilvien puhuja
Halki ilman haastella!
Tuo mulle tulinen miekka
Tulisen tupen sisässä.

Kal. 12: 279 ss.

Oi ukko ylijumala!
Jouduttele joutsi suuri,
Katso kaaresi parahin,
Pane vaskinen vasama,
Tuon tulisen joutsen päälle,
Työnnytä tulinen nuoli,
Ammu vaskinen vasama,
Ammu kautta kainaloien,
Halki hartiolihojen

Kal. 33: 204 ss.

Taivaan kaarta pidettiin hänen joutsenansa, jolla hän ammuskeli vaskisia nuolia. Salama oli hänen miekkansa, jota kutsutaan tuliseksi miekaksi, tuliteräiseksi. Muutoin puhutaan vielä ukon kivistä ja kultaisesta kurikasta (vasarasta). Hänen vaatteensa sanottiin olevan tulinen turkki ja panuinen (tulinen) paita, joka saatiin arvattavasti taivaalla hohtavista pilvistä. Joskus sanotaan hänen myös poutapilvessä asuvan. Salaman hallitsiana oli hän myös tulen valtias. Kerran auringon ja kuun kadottua saatti ukko uuden tulen maailmaan. "Tulta iski ilman ukko, valahutti valkeata, miekalla tuliterällä, säilällä säkenevällä; iski tulta kyntehensä, järskytti jäsenehensä ylhällä taivosessa, tähtitarhojen tasalla."

Ukko oli taivaan isäntänä, hänen vaimonsa oli akka; toisinaan saa ukko nimen äijä, ja akka nimen ämmä. Ukon pojasta on myös puhe runoissa, ja monta vaimollisia sikiötä omistetaan hänelle; ne saavat nimen Luonnottaret ja ovat ukon tottelevia palvelioita.

Taivaan isäntänä oli ukko myös sateen antaja, josta häntä rukoiltiin vuoden tulosta ja keväällä kylvön aikana pidettiin ukon juhlaa. Silloin vietiin korkeille vuorille ja kukkuloille ruokaa ja muita antimia. Moni vuori on ehkä siitä saanut nimen ukonvaara.

Ylijumalana ja veden antajana sai hän vallan vedessäkin, josta monet vedet vielä nimensä kantavat: Äijän paikka, Akkajärvi, Ämmänkoski, Akanlahti jne. Suomen kielessä on myös vielä nimitys ukon virta (alaspäin jokea) ja ämmän virta (ylöspäin jokea).

3. *Päivö, Kuu, Otava, Tähti ja muut ilman jumaluudet.* Ukko oli tosin ilman ja taivaan jumala; mutta siihen eivät tytyneet muinaiset esi-isämme. Sillä näkivät taivaalla auringon (päivän), kuun, tähdet, jotka he pitivät erinäisinä valtoina, ehkä ei ukon vertaisina. Kukin heistä oli omavaltainen isäntä, mutta niinkuin maan päällä yksi isäntä on rikas ja lavian talon herra, mutta toinen köyhä ja vähäisen perheen haltia; niin jumaloissakin ukko oli laviavaltainen, mutta tähti ja sen jumaluus hallitsi ainoasti vähäistä pilkkua avaruudessa, vaikka hän siinä oli isäntä ja oma herransa.

Suomalaiset, niinkuin usiammat Aasian kansat, ovat alussa palvelleet päivää (aurinkoa), kuuta, otavaa ja tähtiä (tähdellä tarkoitetaan erittäin pohjantähteä). Jumaloina heitä kuvaillaan miehullisiksi olennoiksi, ja eräs laulu runoilee kuinka päivä, kuu ja pohjantähti tulivat maahan hakemaan morsianta. Tämä kosioretki koski Suometarta, joka oli hanhen munasta haudottu.

Kaikilla näillä jumaloilla myös luultiin olevan vaimonsa. Kaikille heille myös annetaan tyttärensä ja päivällä, kuulla ja tähdellä kuvaillaan myös poika olleen. Auringolla oli, paitsi mitä päivän pojaksi kutsuttiin, toinenki poika nimeltä *Panu*, joka myös merkitsi tulta. Niin kuuluu runossa:

"Panu poika aurinkoisen,
Armas auringon sikiö!
Tuli nosta taivosehen,
Kehän kultasen keskelle,
Wahan vaskisen sisälle,
Kuin kukin emonsa luoksi,

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.